

Ništa Kristu ne pretpostaviti

Ove godine Crkva, a franjevačke zajednice napose, slave ostamstotu obljetnicu smrti svetoga Franje Asiškoga koji je živio i djelovao u 13. stoljeću. Sedam stoljeća prije njega živio je sveti Benedikt, suzaštitnik Europe i otac zapadnoga monaštva, u nas malo poznata veličina. Vrijedi tu veličinu donekle približiti i našim čitateljima.

Pojava i osoba svetog Benedikta Nursijskog poziva nas da razmišljamo ne samo o uspomeni na izvanrednog redovnika koji je živio prije petnaest stoljeća, nego i o trajnoj snazi svetosti da preoblikuje povijest. Crkva ga časti kao Oca zapadnog monaštva i, što je značajno, kao suzaštitnika Europe jer njegov život pokazuje da najdublja obnova društva nikada ne počinje u parlamentima, vojskama, na tržnicama ili u akademijama. Počinje u obraćenju ljudskog srca. Benedikt nije krenuo spasiti civilizaciju; krenuo je tražiti Boga. To je preduvjet za ulazak u njegovu zajednicu: Traži li osoba Boga ili ne? Budući da je Benedikt Boga tražio iznad svega, postao je jedan od najvećih arhitekata kršćanske civilizacije.

Ova je istina danas jednako važna kao što je bila tijekom urušavanja i sloma rimskog svijeta i carstva nakon tisuću godina dominacije Europom. I mi živimo u dobu obilježenu izvanrednim tehnološkim dostignućima i neviđenom sposobnošću komunikacije, ali i dubokom duhovnom zbunjenošću, društvenom fragmentacijom, političkim podjelama i neizvjesnošću oko budućnosti. Mnogi se pitaju, slabe li i ruše li se temelji zapadne civilizacije. Mnogi su u strahu zbog činjenice da je vjera sve više marginalizirana. Drugi su zabrinuti zbog gubitka zajedništva, propadanja istine i zamjene životne mudrosti mnoštvom vijesti i informacija. U takvo doba Crkva ponovno predstavlja svetog Benedikta - ne kao nostalgичni lik koja pripada prošlosti, nego kao proroka za budućnost.

Benediktov život resila je biblijska mudrost. „Ako primiš moje riječi i čuvaš moje zapovijedi... ako tražiš mudrost kao srebro... tada ćeš razumjeti strah Gospodnji.“ Mudrost prema Svetom pismu nikada nije samo intelektualna briljantnost. Mudrost počinje u (po)štovanju Boga. To je uređenje cijelog vlastitog života prema božanskoj istini.

Benedikt je to shvatio od mladosti. Rođen oko g. 480. u imućnoj obitelji u Nursiji, poslan je u Rim kako bi stekao onodobno

najbolje moguće obrazovanje. No, brzo je shvatio da znanje odvojeno od krjeposti postaje opasno. Grad koji je nekoć upravljao golemim carstvom, najvećim u povijesti Europe, moralno se iscrpio i propadao. Luksuz je zamijenio žrtvu. Užitak, hedonizam je istisnuo (samo)stegu. Ambicija je zasjenila istinu. Benedikt je shvatio da čak ni najbolje obrazovanje ne može spasiti civilizaciju kada su duh i duša zanemareni i osiromašeni.

Njegov je odgovor bio izvanredan. Nije postao politički reformator. Nije poveo kampanju protiv korupcije kako to čine danas zastupnici u parlamentima. Umjesto toga, otišao je u pustinju. Ostavljajući za sobom bogatstvo, prestiž i svjetovne mogućnosti i prilike, ušao je u samoću jedne špilje kod Subiaca kako bi tražio samo Boga. Mnogim njegovim suvremenicima takva se odluka morala činiti suludom, glupom, možda čak i neodgovornom. Pa ipak, povijest otkriva njegovu duboku mudrost i pronicljivost.

Svijet danas uvelike vjeruje da utjecaj dolazi kroz društvene mreže ili (financijsku) moć. Benedikt je otkrio da pravi utjecaj dolazi kroz svetost. Prije nego što je pokušao poučavati druge, dopustio je Bogu da njega poučava. Prije nego što je upravljao zajednicama, naučio je upravljati i ravhati sobom te svojim nagonima. Prije nego što je reformirao društvo, podredio je svoje srce božanskoj milosti.

Ovo je lekcija koja je našoj vlastitoj generaciji nasušno potrebna. Često nastojimo promijeniti svijet, a zanemarujemo vlastito obraćenje. Zanosno govorimo o pravdi, miru i reformi, a nerijetko zaboravljamo da autentična obnova počinje kajanjem i obraćenjem. Sveti Benedikt, pa i svi sveti, podsjećaju nas da je najveća revolucija uvijek revolucija srca.

Petar je jednom postavio Isusu krajnje ljudsko pitanje: „Mi smo, evo, sve ostavili i pošli za tobom. Što ćemo za to dobiti?“ Isus ga ne prekora. Umjesto toga, obećava da će oni koji sve ostave radi njega primiti stotruko i baštiniti vječni život.

Benedikt je doslovno živio to Evanđelje. Napustio je obitelj, sigurnost, posjede, čast i svaku zemaljsku ambiciju. Pa ipak, ono što je primio bilo je beskrajno veće od onoga što je iza sebe ostavio. Bog mu je dao nebrojene duhovne sinove i kćeri. Bog ga je učinio ocem monaške obitelji koja će stoljećima oblikovati vjerski, intelektualni i kulturni život Europe.

Kristovo obećanje nikada nije samo o budućoj nagradi na nebu. Već u ovom životu oni koji Krista stavljaju na prvo mjesto otkrivaju bogatstvo koje svijet ne može dati. Pronalaze mir koji okolnosti ne mogu uništiti. Otkrivaju slobodu od beskrajnog robovanja posjedu, novcu, statusu i egocentričnim ambicijama. Benedikt je postao siromašan duhom i stoga je naslijedio blaga koja carevi nikada nisu mogli posjedovati.

Blaženstvo proglašeno u Govoru na gori, „Blago siromašnima duhom - njihovo je kraljevstvo nebesko“, nalazi jedno od svojih najjasnijih utjelovljenja u svetom Benediktu i svetome Franji. Siromaštvo duhom ne znači prezirati stvorenje. Naprotiv, znači ne posjedovati ništa na način da ništa nas ne posjeduje. Benediktova odvojenost omogućila mu je da svaku stvorenu stvar koristi za Božju slavu, a da pritom ne postane rob nijedne stvorene stvari.

Jedna od najdramatičnijih epizoda u Benediktovu životu jest njegova borba protiv iskušenja u špilji u Subiacu. Budući svetac nije se rodio imun na ljudske slabosti. Kao i svaki učenik, iskusio je žestoke kušnje. Drevni zapis nam govori da se, kada su ga napale snažne strasti, bacio u trnje i koprive, preferirajući fizičku bol i patnju nego da izruči dušu i srce grijehu.

Suvremeni čitatelji mogu smatrati takve postupke ekstremnima. Pa ipak, ispod dramatične slike krije se nadvremenska duhovna istina. Benedikt je prepoznao da sloboda zahtijeva stegu. Ne možemo voljeti Boga svim srcem ako smo robovi svojih neurednih želja i strasti.

Naša kultura često nam govori da sloboda znači zadovoljavanje svakog poticaja ili strasti. Benedikt a i svi sveti uče suprotno. Sloboda je sposobnost biranja dobra. Samosvladavanje nije potiskivanje nego oslobođenje. Osoba koja ne može reći *ne* sebi nikada ne može u potpunosti reći *da* Bogu. Ova stega postala je jednim od obilježja benediktinske duhovnosti. Njegovo Pravilo je izvanredno jer izbjegava krajnosti. Odbacuje i popustljivost i pretjeranu strogost. Spaja čvrstoću s blagošću, poslušnost s dostojanstvom, tišinu s bratstvom, kontemplaciju s radom, stabilnost s misionarskim žarom. Papa Pio XII. s pravom se divio ovoj ravnoteži, opisujući Benediktovo Pravilo kao remek-djelo mudrosti i umjerenosti. Benedikt je razumio ljudsku prirodu jer je dopustio milosti da je usavrši.

Možda je izraz koji se najviše povezuje s benediktinskim životom *Ora et Labora: Molitva i rad*. Iako se te riječi ne pojavljuju u tome obliku u Pravilu, one savršeno sažimaju njegov duh. Benedikt je odbijao odvojiti molitvu od svakodnevnog rada.

To je bilo revolucionarno. U fragmentiranom društvu u kome je elita često prezirala ručni rad, a intelektualni život odvojen od svakodnevnog postojanja, Benedikt je ujedinio oboje. Redovnik se molio i rukama kao i usnama. Polja su se obrađivala. Osnovane su knjižnice. Rukopisi su se prepisivali. Pojavile su se škole. Gostoprimstvo je cvjetalo. Boleznici su bili zbrinuti. Siromasi su bili dobrodošli. Rad je postao nešto kao bogoštovlje jer je svaki zadatak bio ponuđen Bogu.

Koliko nasušno treba našem dobu ponovno uspostaviti tu integraciju. Previše ljudi doživljava rad samo kao teški teret, kao konkurenciju ili ekonomsku nužnost. Drugi traže duhovnost odvojenom od svakodnevnih odgovornosti. Benedikt uči da svaki pošten zadatak može postati molitva kada se obavlja s ljubavlju, poniznošću i predanošću.

Tesarov stol iz Nazareta i radionica u samostanu objavljuju istu istinu: Bog se ne nalazi samo u izvanrednim iskustvima nego i u vjernom svakodnevnom radu.

Psalmi opetovano proglašavaju: Pjevajte Gospodinu pjesmu novu i Blagoslivljaj ću

Gospodina u svako doba! Ta stalna hvala postala je srce benediktinskog života. Božanski časoslov je svaki dan uređen oko hvale Bogu. Samo vrijeme postalo je posvećeno prema biblijskoj „sedam puta na dan tebe hvalim i slavim“ (Ps 119,164). Naše društvo vrijeme doživljava sasvim drukčije. Neprestano žurimo od jedne obveze do druge. Svoju vrijednost mjerimo produktivnošću. Tišina je postala neugodna. Mnogi se ne mogu sjetiti posljednjeg trenutka kada su se odmarali u Božjoj prisutnosti.

Sveti Benedikt podsjeća nas da ako Bog nije u žarištu, sve ostalo gubi na kraju ravnotežu. Molitva nije prekid životnoga ritma; ona je ono što životu daje pravi ritam. Bez molitve postajemo nemirni aktivisti. Bez tišine gubimo sposobnost čuti Božji glas. Bez molitve upućene Bogu postupno počinjemo štovati sebe.

Papa Pio XII. je primijetio da su, kada se Rimsko Carstvo urušilo pod unutarnjom korupcijom i vanjskom invazijom barbarskih naroda, mnogi vjerovali da je civilizacija sama po sebi propala. Pa ipak, Crkva je postala čuvarica nade. Benedikt i njegovi redovnici sačuvali su ne samo blago vjere nego i blago kulture, učenja i civilizacije.

Ova povijesna stvarnost nosi duboku teološku lekciju. Bog često ostvaruje svoja najveća djela kroz naizgled beznačajne zajednice. Samostan skriven na planini, Monte Cassino, transformirao je Europu učinkovitije od mnogih carskih palača. Redovnici su u skriptorijima prepisivali stare rukopise dok su drugi uništavali knjige. Obradivali su neplodnu zemlju dok su drugi vodili ratove. Dočekivali su strance kada su se društva bojala stranaca. Obrazovali su djecu dok se širilo neznanje. Molili su se za mir usred nasilja.

To nikada ne bi smjelo postati razlogom za trijumfalizam. Naprotiv, to je svjedočanstvo preobrazbene moći milosti. Gdje god kršćani vjerno žive prema Evanđelju, obnova počinje tiho, ali snažno. Europski identitet ne može se razumjeti odvojeno od ovoga benediktinskog naslijeđa. Sveučilišta, bolnice, knjižnice, poljoprivredni napredak, centri učenja i misionarska ekspanzija koji su oblikovali srednjovjekovno kršćanstvo nose, izravno ili neizravno, otisak Benediktove vizije. Prepoznao je to kard. Ratzinger koji je nakon izbora za Papu uzео ime Benedikt.

Ipak, Benediktova veličina ne leži prvenstveno u tim povijesnim postignućima, nego u duhovnim načelima koja su ih nadahnjivala. Nikada nije osnivao samostane kako bi očuvao civilizaciju. Osnovao ih je kako bi redovnici tražili Boga. Očuvanje civilizacije uslijedilo je kao neočekivani plod svetosti.

Ovo ostaje upozorenje za našu vlastitu generaciju. Ne možemo sačuvati kršćansku kulturu braneci uporno tradicije ako su te

tradicije odvojene od žive vjere. Kršćanska civilizacija opstaje samo tamo gdje je Krist ljubljen.

Jedna od najljepših značajki Benediktinskog pravila tiče se gostoprimstva. Sveti Benedikt zapovijeda da se svaki gost dočeka kao sam Krist. Siromašni dobivaju posebnu skrb. Hodočasnici su počašćeni. Bolesnima se služi s nježnošću. Kakva izvanredna vizij! Svaki stranac postaje prilika za susret s Kristom.

U svijetu koji je sve više obilježen usamljenošću i sumnjičavošću Benedikt nas podsjeća da gostoprimstvo nije samo društvena uljudnost. To je djelo milosrđa. Ono prepoznaje Božju sliku u svakoj osobi. Naši domovi mogu postati mali samostani kad god Krist bude prihvaćen u onima koji kucaju na naša vrata. Naše župe postaju istinski kršćanske kada posjetitelji nađu na toplinu, a ne na ravnodušnost. Naše obitelji postaju škole svetosti kada velikodušnost pobjeđuje sebičnost.

Benedikt nas također uči vrlini stabilnosti. Moderno društvo cijeni mobilnost. Mijenjamo poslove, domove, vozila, odnose, pa čak i vjerovanja s izvanrednom lakoćom. Benediktinski redovnici polažu zavjet stabilnosti, ostajući vjerni jednoj zajednici. Dublje značenje ovog zavjeta proteže se izvan samostanskih zidina. Stabilnost znači vjernost. Znači ostati vjeran Bogu kada emocije osciliraju, vjeran braku kada se pojave teškoće, vjeran pozivu kada entuzijazam nestaje, vjeran Crkvi čak i usred skandala i razočaranja. Stabilnost nije stagnacija. To je ustrajnost utemeljena na nadi.

Ne može se govoriti o svetom Benediktu, a da se ne razmisli o poslušnosti. Suvremena kultura često krivo shvaća ovu vrlinu kao pasivnu podložnost ili gubitak slobode. Benedikt je poslušnost shvaćao sasvim drukčije. Latinski korijen riječi poslušnosti dolazi od i znači „slušati“. Prava poslušnost počinje slušanjem Boga, Svetog pisma, legitimen autoriteta i jedni drugih.

U Pravilu se samom opatu podsjeća da će odgovarati pred Bogom za one koji su mu povjereni na brigu. Vlast stoga ne postoji radi dominacije nego zbog služenja. Isto tako, redovnik se pokorava ne zato što je inferioran, nego zato što zajednica kao cjelina traži Božju volju.

Naš bi se svijet preobrazio kada bismo ponovno stekli ovo razumijevanje autoriteta i poslušnosti. Obitelji bi procvjetale. Institucije bi postale humanije. Sama Crkva bi sjala jače.

Papa Pio XII. također je naglasio Benediktovo duboko poštovanje ljudskog rada. Dostojanstvo rada ostaje krajnje relevantno. Svako pošteno zanimanje sudjeluje u Božjem stvaralačkom djelovanju. Bilo da netko poučava, obrađuje zemlju, liječi, gradi, upravlja, istražuje, čisti, piše ili služi, sav rad prinesen Bogu doprinosi općem dobru.

Ipak, Benedikt nas podsjeća da rad nikada ne smije postati fetišem. Produktivnost ne može definirati ljudsko dostojanstvo. Vrijedni smo ne zbog onoga što proizvodimo, već zato što nas Bog voli. Možda je to jedan od najvećih izazova s kojima se suočava suvremena Europa. Sam ekonomski uspjeh ne može zadovoljiti ljudsko srce. Materijalno blagostanje bez duhovnoga sadržaja neizbježno stvara prazninu. Benediktinska tradicija odgovara na ovu krizu uspostavljanjem pravog reda: Bog na prvom mjestu, bližnji na drugom, a ja na posljednjem.

Naslov „Suzaštitnik Europe“ stoga ima duboko značenje. Europa se danas suočava s mnogim izazovima: sekularizacijom, opadanjem vjerske prakse, demografskim problemima, kulturnom nesigurnošću i društvenom fragmentacijom. Pa ipak, poruka svetog Benedikta ostaje zapanjujuće suvremena. Podsjeća Europu da se njezin najdublji identitet ne može odvojiti od njezinih kršćanskih korijena. To nije stvar političke ideologije nego povijesne istine. Vrijednosti ljudskog dostojanstva, pravde, milosrđa, obrazovanja, ljubavi i svetosti osobe duboko su oblikovane Evanđeljem koje su živjele generacije svetaca, među kojima Benedikt zauzima istaknuto mjesto.

Istodobno, Benedikt nas ne poziva da idealiziramo prošlost. Poziva nas da posvetimo sadašnjost. Svaki naraštaj mora iznova otkriti Krista. Svako doba mora prevoditi Evanđelje u svoje vlastite okolnosti.

Trebali bismo se sjetiti i dirljivog završetka Benediktovog zemalj-

skog života. Kako se smrt bližila, primio je svetu euharistiju, podržavali su ga redovnici, podigao je ruke prema nebu u molitvi i predao svoju dušu Bogu. Kako je prikladno da je posljednji čin njegova života bila molitva. Cijeli je svoj život proveo tražeći Boga. Na kraju je jednostavno ušao u prisutnost onoga kojega je volio iznad svega. Ovdje postoji duboka utjeha za svakog kršćanina. Svetost se ne mjeri svjetovnim uspjehom, nego vjernom ustrajnošću. Benediktova veličina nije ležala u izvanrednim postignućima nego u izvanrednoj vjernosti.

Sveti Benedikt otkrio je istinu slušanja Boga u tišini špilje. Živio ju je u bratstvu samostana. Prenio ju je kroz Pravilo zapanjujuće mudrosti. Potvrdio ju je životom u svetosti. Zapečatio ju je smrću ispunjenom molitvom. Njegov primjer trebao bit nadahnuti svaku kršćansku obitelj da postane snažnija u molitvi, svaku župu da bude gostoljubivija, svako radno mjesto dovoljno časno, svaki samostan vjerniji i svaki narod pozorniji na mudrost koja dolazi odozgo.

Dok Europa nastavlja tražiti svoju budućnost, ne bi nikada smjela zaboraviti duhovne temelje na kojima su izgrađena nejzina najveća postignuća. Dok se Crkva suočava s izazovima svakog doba, treba nastaviti stvarati svetce koji, poput Benedikta, obnavljaju svijet ne najprije u moći ili utjecajem, već svetošću. Svatko od nas trebao bi, slijedeći primjer svetoga Benedikta, ništa ne pretpostaviti Kristovoj ljubavi jer ni Krist nije ništa nama pretpostavio, kako je to divno izrekao sveti Ciprijan Kartaški, biskup i mučenik iz trećega stoljeća, čiju je misao uzeo sveti Benedikt kao misao vodilju za redovnike.

Dok se sjećamo ove neprolazne veličine, mogli bismo se zapitati, što bi nam Benedikt danas poručio. Vjerojatno bi manje govorio o promjeni svijeta, a više o promjeni nas samih. Poticao bi nas da uspostavimo redovito vrijeme za molitvu. Poticao bi nas da ponovno otkrijemo tišinu. Podsjećao bi nas da svakodnevno čitamo Sveto pismo. Poručio bi nam da običan posao obavljamo s velikom ljubavlju. Tražio bi od nas da prihvatimo Krista u siromašnima, gostima i onima koji pate. Pozvao bi nas na poniznost, a ne na samopromidžbu po društvenim mrežama.

Naučio bi nas da mudrost počinje strahom Gospodnjim. Povrh svega, ponavljao bi riječi stavljene na samom početku svog Pravila: „Slušaj, sinko!“ – „Ausculta, fili!“ – a Pravilo završava riječju: „Et pervenies“ – „i stići ćeš, prispjet ćeš na odredište, kamo si se zaputio“. „Zato ti koji žuriš u nebesku domovinu, s Kristovom pomoću obdržavaj ovo skromno Pravilo... Tada ćeš napokon i ti uz Božju zaštitu dospjeti do spomenutih visina nauka i krjeposti“.

Priredio: Fra Tomislav Pervan